№ 124 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 6 1900 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 6 № 124

ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարուան 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թղթակցութիւնները գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւնն ընդունւում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Չինացիները սովորում են զինվել.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հասարակական հոսանքներ. Երկրաշարժը Կարսի գաւառում. Նամակ Ախալքալաքից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Չինական գործերը. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակներ ցուցահանդէսից.

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐՈՒՄ ԵՆ ԶԻՆՎԵԼ

—

Եւրոպացիների համար դժուար չէր յաղթել չինացիների նման մի բազմամարդ ազգի, քանի որ իրանց ձեռքին գտնվում էին ամենակատարեալ զէնքեր, իսկ չինացիները ամենեւին տրամադրութիւն չէին ցոյց տալիս նոր զէնքեր ձեռք բերելու և առհասարակ զինվելու խիստ կերպով: Սակայն Եապօնիայի հետ անաջող կռիւ ունենալուց յետոյ՝ Չինաստանը, այդ հըպարտ և գոռոզ հին պետութիւնը, որ արհամարհում էր եւրոպական մեքենայագործութեան առաւելութիւնները, ստիպված եղաւ զիջում անելու. դիմեց եւրոպական զինագործարաններին, պատուիրելով մեծ քանակութեամբ պատերազմական մթերք, և հրաւիրեց զինուորների վարժութեան և զօրքի պատրաստութեան համար մասնագէտ ղեկավարներ:

Չը նայելով, որ եւրոպական ձեւով վարժութիւններ կատարելը դեռ նոր է տարածւում Չինաստանի մէջ, ստացվել են արդէն աչքի ընկնող արդիւնքներ: Չինական զօրքերը աջող կերպով կռւում են եւրոպական զօրքերի հետ, մեծ կորուստներ պատճառելով վերջիններին: Ճիշդ է, զինուորական այդ առաջադիմութիւնը դեռ սահմանափակ է և անհաստատ, սակայն նա գտել է իր համար զարգացման շաւիղ, որով այսուհետև կընթանայ նա անշեղ կերպով: Հաւանական է, որ չինական զօրքերը շուտով յետ կը նահանջեն եւրոպական միացեալ զօրքերի առաջ, բայց նրանք կը մնան մշտապէս իբրև սպառնական ոյժ եւրոպացիների դէմ: Չինացիները կարող են լռել մի երկու տասնեակ տարիներ, բայց երբ նրանք դարձեալ մի օր շարժվեն և ոտքի կանգնեն, նրանք կը ներկայանան իբրև մի խոշոր կռան, որին ընկճելը կը լինի շատ դժուար և ծանր, եթէ մանաւանդ Չինաստանի հետ կռւողը կը լինի առանձին մի պետութիւն, և կամ եթէ Չինաստանը, հետևելով եւրոպական պետութիւնների օրինակին, դաշնակցութեան մէջ կը մտնէ այս կամ այն պետութեան հետ և կը մասնակցէ եւրոպական պատերազմական ընդհարումներին:

Չինաստանի զինւորվելը փոխում է եւրոպական քաղաքականութեան ծրագիրը: Պետութիւնները ստիպված պէտք է լինեն նոր հիմքեր մշակել իրանց յարաբերութիւնների համար Չինաստանի վերաբերութեամբ: Այն հրամայական, արհամարհող, վիրաւորական և ստորացնող յարաբերութիւնները, որոնք ի ւրացրել էին եւրոպական պետութիւնները չինացիների վերաբերութեամբ, պէտք է տեղի տան աւելի խելացի և բարեկամական վարվեցողութեան: Այլապէս՝ Չինաստանը կը հանգստավի միայն արտաքին կերպով, առերես և նրա մէջ կը շարունակեն գոյութիւն պահպանել և մնալ այն կայծերը, որոնցից բորբոքվեց ներկայ սարսափելի հրդեհը: Իսկ ապագայում այդպիսի մի հրդեհ կարող է շատ վտանգաւոր լինել և իր ալիքներով կը ճարակէ երկրագնդի շատ տեղերը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐ

Ֆէմինիզմ

II

«С. Петерб. Вѣд.» լրագիրը հետաքրքիր տեղեկութիւններ է հաղորդում կանանց շարժման մասին Նորվեգիայում, վերցնելով այդ տեղեկութիւնները «Revue Hebdomadaire» շաբաթաթերթից:

Նորվեգիայում կանանց շարժումը երեւան եկաւ իբրև հետեւանք այն «յեղափոխական տենդի», որով տոգորվել էր գրեթէ ամբողջ Եւրոպան՝ 1848-ին Ֆրանսիայում կատարված դէպքերից յետոյ:

Բայց այդ շարժումը սկզբում շատ թոյլ էր եւ համակրութիւն չէր գտնում հասարակական լայն շրջաններում:

Վաթսունական թւականների կէսին Նորվեգիայում յայտնի դարձաւ Միլլի գիրքը «Կանանց մասին»: Այդ գիրքը որոշ շարժում առաջ բերեց կրթված կանանց շրջանում եւ նրանցից մէկը, Հաննա Հանստէէն, 1875 թւին, մի քանի դասախօսութիւն կարդաց Խրիստիանիայում հետեւեալ բնաբանով. «Կինը ստեղծված է ըստ պատկերի եւ նմանութեան Աստուծոյ»: Դասախօսուհու շարժումները շատ ազատ թւացին հասարակութեանը եւ ծաղրի առիթ տւեցին թէ դասախօսուհու եւ թէ կանանց հարցի վերաբերմամբ:

Տիկին Հանստէէն ստիպված եղաւ հեռանալ Նորվեգիայից, սակայն, երբ 1889 թւին վերադարձաւ հայրենիք, տեսաւ, որ այդ 14 տարվայ ընթացքում նրա գաղափարները արձագանք են գտել հասարակութեան մէջ, եւ որ Նորվեգիան կանանց հարցում նոյն իսկ առաջ է անցել շատ ուրիշ եւրոպական երկիրներից:

Այդ արագ առաջադիմութիւնը ունէր իր առանձին պատճառները: Նորվեգիայում կանանց թիւը շատ աւելի է, քան տղամարդկանցը,—1000 տղամարդու վրա 1,092 կին է գալիս (առհասարակ Եւրոպայում կանանց թիւը տղամարդկանցից աւելի է, բայց ոչ այդքան մեծ չափով): Այդպիսով կանանց մի մասը մատնված է անամուսին մնալու եւ կամայ-ակամայ պէտք է ձգտի ձեռք բերել անկախ աշխատանք եւ դիրք: Եւ նորվեգուհիները այնպիսի եռանդ եւ յամառութիւն ցոյց տւին այդ ձգտման մէջ, որ տեղիք տւին մի պրօֆէսօրի բացականչելու՝ «Կինը փոշու նման է, ամեն ծակ ու ծուկ կը թափանցէ»:

1885 թւին, տիկին Հանստէէնի վերադառնալուց առաջ, Խրիստիանիայում հիմնվեց «Կանանց ընկերութիւն» նորվեգուհիների համար աւելի անկախ հասարակական դիրք ձեռք բերելու նպատակով: Այնուհետեւ նոյնանման ընկերութիւններ հիմնվեցին Տրօնդհեմում եւ Բէրգէնում, իսկ 1887-ին սկսեց հրատարակվել եւ մի կանացի լրագիր, նուիրված յատկապէս կանանց շարժման.

1879-ից մինչեւ 1899 նորվեգուհիները քիչ-քիչ իրաւունք ձեռք բերեցին մտնել համալսարան եւ ուրիշ մի քանի բարձրագոյն դպրոցներ: Մինչեւ այժմ մօտ 150 կին բակկալավրի քննութիւն են տւել, եւ կին բժիշկներ կան Նորվեգիայի գրեթէ բոլոր մեծ քաղաքներում:

Կանանց շարժումը արձագանք գտաւ եւ բանւորական խաւերում: Ինչպէս յայտնի է, Եւրոպայում բանւորների դրութիւնը շատ աւելի լաւ է, քան բանւորուհիներինը: Շատ ուրիշ պատճառների հետ այդտեղ նշանակութիւն ունի եւ այն հանգամանքը, որ կանանց շրջանում հաւաքական կազմակերպութեան օգտակարութեան գիտակցութիւնը աւելի թոյլ է, քան տղամարդկանց մէջ: Բանւորուհիների սինդիկատներ առհասարակ հազուագիւտ երեւոյթներ են, մինչդեռ բանւորների սինդիկատները այժմ դարձել են մշտական գործօն Եւրոպայի հասարակական կեանքում: Ֆէմինիստական գաղափարների ազդեցութեան տակ՝ Նորվեգիայում հիմնվեցին բանւորուհիների մի քանի սինդիկատներ (օր. լուցկիաշէնների, կարողների, աղախինների եւ այլն):

Զանազան պաշտօններ վարելու իրաւունքի տեսակէտից էլ նորվեգուհիները բաւական բան են ձեռք բերել: Խրիստիանիայի «Նորվեգիական բանկում» եօթ կին վարում են բարձր պաշտօններ, ստանալով նոյնքան ռոճիկ, որքան եւ տղամարդիկ: Աչքի ընկնող տեղ են գրաւում կանայք եւ բանտային վարչութեան մէջ: Նոյն իսկ հարց է բարձրացրած թոյլ տալու կանանց ծառայել իբրեւ հասարակ ոստիկաններ (городовой):

Այժմ նորվեգուհիները եռանդուն կերպով աշխատում են ձեռք բերել ընտրական իրաւունքներ: 17 տարի է, որ շարժում է սկսվել այդ նպատակով: 1890-ին նոյն իսկ օրինագիծ առաջարկվեց ստորտինգին (ազգային ժողովին) այդ իմաստով, բայց նա մերժվեց 15 ձայնի մեծամասնութեամբ: Նոյն վիճակին ենթարկվեց այդ օրինագիծը եւ 1893, 1895 եւ 1898 թւերին:

Դեռ 1888-ին հիմնվեց Նորվեգիայում «Կանանց ընտրական իրաւունքները պաշտպանող ընկերութիւն»: Այժմեան ստորտինգին ներկայացված են եօթ հանրագիր այդ նպատակով:

Սկզբում ֆէմինիստների պահանջները պաշտպանում էին ստորտինգում միայն ձախակողմեան պատգամաւորները, բայց այժմ նրանք պաշտպաններ են գտնում եւ աջակողմեան կուսակցութիւնից, եւ կարելի է վստահութեամբ ասել, որ կանանց շարժումը Նորվեգիայում հեռու չէ մի նոր եւ կարեւոր յաղթանակից:

Նորվեգուհիները շատ բանում նման են ամերիկուհիներին եւ առհասարակ աշխատում են հետեւել նրանց օրինակին: Ջահէլ նորվեգուհիները աչքի են ընկնում միանգամայն առնական անձնավստահութեամբ: Այդ բանին շատ է նպաստում նրանց ստացած կրթութիւնը դպրոցներում: Նորվեգիայում ընդունված է երկսեռ դպրոցների սիստեմը, որի շնորհիւ զուտ ընկերական յարաբերութիւններ են ստեղծվում օրիորդների եւ երիտասարդների մէջ: Դպրոցից դուրս գալուց յետոյ նորվեգուհին վայելում է բաւական մեծ ազատութիւն: Բնաւորութեան անկախութեան զարգացման համար մեծ նշանակութիւն ունի եւ ճանապարհորդելու սովորութիւնը առանձին կամ համալսարանական ընկերների հետ:

Դժուար է գտնել մի հասարակական կամ բարոյական հարց, որի մէջ չը մասնակցէին նորվեգուհիները: Առանձին եռանդով աշխատում են նրանք «բարի բարքերի պահպանութեան ընկերութեան» եւ բազմաթիւ ժուժկալութեան ընկերակցութիւնների մէջ: Պաշտօնական պոռնկութեան վերացումը Նորվեգիայում 1888-ին տեղի ունեցաւ շնորհիւ նորվեգուհիների:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՑ

—

Պարիզ, յուլիսի 2-ին

Շվէյցարիան պաշտօնական պավիլիօն չունի. այս փոքրիկ կուլտուրական երկիրը, կարծես համեստութիւնից դրդված՝ չէ կամեցել ցուցամոլ անեչով ներկայանալ աշխարհին պաշտօնապէս՝ միւս ազգերի խրոխտ պավիլիօնների կողքին: Բայց դրա հետ միասին փոքրիկ հանրապետութիւնը չէ մոռացել ոչ իր երկրի բնութիւնը եւ ոչ իր քաղաքակրթութիւնը: Բացի գեղարուեստի եւ արդիւնաբերութեան զանազան բաժանմունքները, ուր Շվէյցարիան աւելի կամ պակաս պատուաւոր տեղ է գրաւել, նա վերարտադրել է ցուցահանդէսում նաեւ իր գիւղը—ճանապարհորդների, ալպինիստների յաւէտ հետաքրքրութեան առարկան:

Շվէյցարական գիւղը միաժամանակ պատկերացնում է այդ երկրի արդարացի հպարտութեան երկու առարկաները՝ գեղանկար Ալպերը, որոնք շոյում են աչքերը եւ սիրում են ժպտալ աստղերին, արծիւներին եւ կայծակներին, եւ շվէյցարական քաղաքակրթութիւնը, որ նոյն Ալպերի լանջերի ստորոտներում եւ ձորերումն է ծաղկում: Մէկը բնութեան պարգեւն է, միւսը այդ ժողովրդի աշխատանքի, արուեստի արտադրութիւնն է: Երկուսն էլ սիրուն:

Ով երբ եւ իցէ եղել է Շվէյցարիայում եւ տեսել է գէթ մի անգամ գոռոզ Ալպերի ծոցում գեղջուկ երջանկութեան մէջ ապաստան գտած այն մաքուր, կոկիկ խրճիթները, հազիւ մատչելի բարձրութիւնների վրա, ձիւների կողքին տնկված մենաւոր chalet-ները, որոնք արծիւներին բոյն կարող են ծառայել,—կրկնում եմ, ով ծանօթ է այդ երջանիկ երկրին, Պարիզում այցելելով շվէյցարական գիւղը՝ կարծում է, թէ դիւթական ձեռքով ընկել է Շվէյցարիա: Այստեղ՝ այս փոքրիկ գիւղում, մարդ իսկապէս մոռանում է հսկայ քաղաքի անախորժ ժխորն ու իրարանցումը, մանաւանդ այդ անվերջ ու ծածուկ թշուառութիւններով լի փողոցները, այդ ահագին բազմայարկանի տները, ուր ապրում են միլիօնաւոր մարդկային արարածներ, մնալով միշտ անծանօթ իրար, միշտ միայնակ, ինչպէս անապատում կորած: Ամբողջ ցուցահանդէսն արդէն ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ աւելի կամ պակաս աջողված վերարտադրութիւն աշխարհի այս կամ այն մասի, բայց նրա ոչ մի բաժինն այնպէս ճիշդ, այնպէս նուրբ ու բնական չէ, որպէս շվէյցարական գիւղը: Ես լսեցի ինչպէս երկու այցելուներ տաք վիճում էին այն մասին, թէ արդեօք այս լեռները բնական են, թէ արուեստական: Մէկը պնդում էր՝ թէ բնական են, միւսը՝ թէ արուեստական են. վէճը վերջացաւ նրանով, որ նրանք մօտեցան, ձեռնափայտով թրխկացրին լեռներ ներկայացնող այս ահագին փայտեայ զանգուածին եւ հեռացան ժպտալով եւ գլուխներն օրօրելով:

Արդարեւ լեռնային աշխարհի մի իսկական կտոր է այս գիւղը: Մի բաւական ընդարձակ եւ անհարթ տարածութեան վրա շարված են մի քանի տասնեակ տներ, երկյարկանի եւ մի յարկանի, որոնցից մի քանիսն այնպէս էին երեւում, որ, կարծես, տասնեակ տարիներ հէնց այստեղ են եղել. հին, խունացած, կղմինդրներով ծածկված կտուրները, ասես, շատ տարիներ անձրեւի եւ արեւի տակ են մնացել: Կան տեղական հարուստ տներ, կան եւ աղքատ տներ, բայց բոլորն էլ մի եւ նոյն ճաշակով, համաբեա մի եւ նոյն ձեւով պատրաստված, ամենքն էլ մաքուր, սիրուն: Իսկ եւ իսկ շվէյցարական տներ: Դռների առաջ գիւղական պարզութեամբ նստոտած են շվէյցարացի կանայք եւ աշխատում են. փայտեայ աստիճանների վրա նստած է նաեւ մի պառաւ, որ, կարծես, տաքացնում է իր հնազհեաէ ասռչող անդամները: Մի տան մէջ շվէյցարացին կտաւ է գործում ինչ որ տեղական գործիքներով, մի այլ տան մէջ մի խումբ կանայք եւ տղամարդիկ զուարճանում են գիւղական խաղերով: Փողոցներն էլ կենդանի են. ջահիլ աղջիկներ եւ տղաներ, ամենքն էլ շվէյցարացի, պարում են միասին օրկէստրի ներդաշնակութեամբ, որը նուագում է տեղական եղանակներ. մի այլ խումբ, դարձեալ փողոցում, երգում է ինչ որ հովւական երգ, որի զիլ եւեւէջները զարմանալի կերպով յիշեցնում են լեռների մենաւոր արձագանքը. եւ պարզ երեւում է, որ միայն լեռնականը եւ այն էլ հովիւ լեռնականը կը յօրինէր այդպիսի եղանակ. երգողը, կարծես, լերան ստորոտից ձայն է տալիս կատարին արածող իր անասուններին կամ կանչում է իր ընկերոջը: Բոլորն էլ, մարդ թէ կին, շվէյցարական ազգային հագուստով են:

Շվէյցարական օրինակելի գոմը եւ հսկայ անասունները ընդհանուր հետաքրքրութեան եւ հիացմունքի առարկայ են այստեղ: Գիւղի զանազան կողմում շինված են երեք գոմեր. թէեւ սրանք այնքան էլ կատարեալ չեն, որքան իսկական շվէյցարական գոմերը, բայց բաւական ճիշդ գաղափար են տալիս շվէյցարացու անասնապահութեան մասին: Ամեն մի գոմի մէջ կապված են մօտ տասը կով եւ մի-մի ցուլ. սրանք ընտրված են ամենալաւ տեսակներից եւ պատկանում են զանազան ցեղերի, ոմանք բոլորովին սեւ, ուրիշները սպիտակ կամ խայտաբղէտ. բայց համարեա բոլորն էլ

գուհիների, որոնք պահանջում էին այդ բանը հասարակական ժողովներ կազմելով եւ հրապարակական դասախօսութիւններ կարդալով։

Նորվեգիական ֆէմինիզմի գլխաւոր օրգանը, «Նորվեգիական կանանց ընկերութիւնը», վառ է պահում շարժումը անընդհատ հրապարակական դասախօսութիւններով, բանախօսութիւններով եւ հակաճառութիւններով։

Նորերս նորվեգուհիները յարեցին խաղաղութեան միջազգային դաշնակցութեան եւ առանձին ընկերութիւն կազմեցին հիւանդապահ կանայք եւ ֆէլդշէրուհիներ պատրաստելու նպատակով թէ պատերազմական, թէ խաղաղ ժամանակի համար։

Իբսէնի հերոսուհիներից մէկը՝ Լօնա Հէսսէլ, դիմելով տղամարդկանց, որոնք իրանց համարում են «հասարակութեան նեցուկներ», ասում է. «դուք արհամարհում էք մեզ, որովհետեւ կարծում էք, թէ մենք ոչ մի բանի ընդունակ չենք»։

Նորվեգուհիները վճռել են ցոյց տալ, որ նրանք նոյնքան ընդունակ են լուրջ գործ կատարելու, որքան եւ տղամարդիկ։ Ինչով էլ պարապելիս լինեն նրանք,—երաժշտութեամբ թէ նկարչութեամբ, բժշկութեամբ թէ մանկաբարձութեամբ, ճանապարհորդութեամբ թէ վարժուհութեամբ,—նրանք բոլորն էլ ձգտում են իրագործել իրանց կեանքի մէջ անկախութեան, անհատական ազատութեան գոռոզ իդէալը, եւ, դիմելով այդ իդէալին, նրանք կանգ չեն առնում ոչ մի արգելքի առաջ, ոչ հասարակական, ոչ ընտանեկան։

Իբսէնի եօթանասունամեակը տօնելիս, նորվեգուհիները առանձնապէս ջերմ շնորհակալութիւն էին յայտնում ծերունի բանաստեղծին նրա համար, որ նա յանձին Նորայի դուրս է բերել իրան մէջ պայմանական սուտից ազատվելու ոյժ զգացող նոր կնոջ պատկերը։

Իբսէնի զօքանչը, Նորվեգիայում հռչակաւոր կին գրող Մագդալինա Տօրէսէնը, որ նորերս տօնեց իր ծննդեան ութսունամեակը, ժամանակակից կնոջ հարցը բնորոշում է իբրեւ ձգտում դէպի կատարեալ ազատութիւն եւ լիովին պատասխանատուութիւն իր յարաբերութիւնների համար դէպի տղամարդիկ։

Նորվեգուհիները «չեն ուզում լինել անմըռունչ զոհեր սիրած տղամարդու եսականութեան,—նրանք ձգտում են լինել ազատ երկրի ազատ աղջիկներ»։

Տ. Յովհաննիսեան

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ ԿԱՐՍԻ ԳԱՒԱՌՈՒՄ
(Նամակ Կարսից)

—

Անցեալ նամակով հազիւ հնարաւոր եղաւ մի քանի թռուցիկ տեղեկութիւններ հաղորդել այն երկրաշարժի մասին, որ տեղի ունեցաւ յունիսի 29-ին Բերնա, Ղարաքլիսա, Իգդիր եւ Աղա-Դաւա գիւղերում եւ որը սարսափելի աւերածութիւններ առաջացրեց, քանդելով յիշեալ գիւղերի բոլոր տները եւ մարդկային զոհեր տանելով։ Այժմ շտապում եմ մանրամասնութիւններ հաղորդել երկրաշարժի եւ նրա առաջացրած վնասների վերաբերմամբ։

Երկրաշարժը յիշեալ գիւղերում տեղի է ունեցել յունիսի 29-ին, առաւօտեան ժամը ճիշդ 9-ից անց 28 րոպէ, այն ժամանակ, երբ գիւղացիները բոլորն էլ դաշտումն են եղել աշխատելիս։ Նախ՝ վայրկենական ուժեղ տատանումից յետոյ մի շարք ուժեղ ստորերկրեայ ցնցումներ են տեղի ունեցել, լավել են եւ ստորերկրեայ բաւական ուժեղ գոռոցներ, որոնք կրկնվել են երկու անգամ։ Այդ ցնցումներն այնքան ուժեղ են եղել, որ նոյն իսկ դաշտում կանգնած աշխատող գիւղացին վայր է ընկել գետին։ Ուժեղ ցնցումներից յիշեալ չորս գիւղերի բոլոր տները, առանց բացառութեան, իրար վրա են թափվել եւ աւերակների կոյտեր են ներկայացնում այժմ. մինչեւ անգամ մի տան գերանը երկրորդ, երրորդ տան մէջ է ցցվել—այնքան ուժեղ են եղել ցնցումները։

Այդ ժամանակ դաշտում աշխատող գիւղացիները, դէպի գիւղի կողմը դառնալիս, մի թանձր ամպանման թոզ են նկատում գիւղի վրա, վազում են դէպի գիւղ եւ ի՞նչ. իրանց հայրական տունը աւերակների կոյտ է ներկայացնում։ Գժվածի պէս սկսում են հայրը որդուն, որդին հօրը, կինը մարդուն փնտռել եւ երբ իրար կենդանի են գտնում՝ փաթաթվում են միմեանց եւ փառք են տալիս Աստուծուն, որ գոնէ իրանք կենդանի են մնացել։ Մարդկային զոհերի թիւը առայժմ Բերնայում չորս հոգի է. իսկ Աղա-Դաւայում՝ մի երեխայ եւ մօտ 60—70 գլուխ գառ եւ հորթ, իսկ Ղարաքլիսա եւ Իգդիր գիւղերում մարդկային զոհեր չեն եղել։ Վիրաւորվածներ միայն Բերնայում են եղել թւով 10 հոգի, որոնցից մի քանիսը բաւական վտանգաւոր են։

Որքան մեծ բաղդաւորութիւն է յիշեալ գիւղերի բնակիչների համար, որ այդ սարսափելի աղէտը տեղի ունեցաւ այնպիսի ժամանակ, երբ իրանք բոլորն էլ կամ դաշտումն են եղել, կամ տափի վրա տանը աշխատելիս եւ հէնց առաջին տատանումից յետոյ՝ իսկոյն փախել, ազատվել են. եթէ գիշերը տեղի ունենար աղէտը՝ ոչ մի մարդ յիշեալ գիւղերից կենդանի մնալ չէր կարող։ Այդքան մեծ եւ ուժեղ ցնցումներ, այդքան տների կործանում եւ այդքան քիչ մարդկային զոհեր. չէ՞ որ դա էլ մեծ մխիթարութիւն է։

Յիշեալ գիւղերում դեռ մինչեւ այժմ էլ ստորերկրեայ ցնցումները կրկնվում են, միայն աւելի թոյլ կերպով։ Գիւղացիները բոլորն էլ դաշտում, բացօդեայ են գիշերում։ Տեղիս նահանգապետը յուլիսի 1-ին անձամբ գնաց աղէտի տեղը եւ խոստացաւ վրաններ ուղարկել մինչեւ նոր կարգադրութիւններ անելը։ Այսօր գնացին նահանգապետի օգնականը եւ քաղաքային ինժէներները հարկաւոր կարգադրութիւններն անելու համար։ Առայժմ իրանք գիւղացիները, աւերակները բանալով՝ աշխատում են տների միջից պաշարեղէններ եւ կահ-կարասիներ հանել հողի տակից։ Բարեբաղդաբար այնպիսի ժամանակ է, երբ կարելի է դուրսը քնել. անասուններն էլ դուրսն են։ Ի հարկէ, վնասը յիշեալ գիւղերի համար շատ ծանր է, մանաւանդ որ մի քանի տարի իրար ետեւից կրկնըվող անբերրիութիւնն էլ քայքայել է նրանց, բայց մի բան շատ ուրախալի է, այդ այն է, որ այս տարվայ ցանքսը չը տեսնված բերք է խոստանում. եւ մէկ էլ, որ Բերնայի ժողովուրդը հարստութեան կողմից ամենաառաջինն է. նրա մէջ կան մինչեւ 20—30 հազար րուբլի կարողութիւն ունեցող գիւղացիներ։ Հետեւապէս, եթէ լինի բարի ցանկութիւն, հէնց իրանք գիւղացիները, առանց արտաքին օգնութեան, կարող կը լինեն վերականգնել իրանց կործանված տները։

Աւելորդ չեմ համարում աւելացնել մի քանի տեղեկութիւններ յիշել գիւղերի մասին։ Բոլոր գիւղերն էլ գտնվում են Կարսից ուղիղ հարաւ, մօտ 20—25 վերստ հեռաւորութեան վրա, Աղդավալար բաւական բարձր կօնաձեւ լերան փէշերի վրա։ Բերնան հայաբնակ գիւղ է, ունի մօտ 120 տուն ժողովուրդ, բոլորն էլ լուսաւորչականներ են. շինութիւնները հին, խարխուլ խրճիթներ չեն, այլ աւելի բաւարար, միջակից էլ լաւ շինութիւններ։ Ասայի, որ բերնացիները հարուստ ժողովուրդ են. իրանց աշխատասիրութեան պատճառով հողն էլ նպաստաւոր եւ բերրի է։ Ղարաքլիսէն նոյնպէս 120 տուն յոյն բնակիչ ունի. նրանք էլ նիւթականի կողմից յետ չեն մնայ բերնացիներից. տները մի քիչ վատ են, համեմատելով բերնացիների տների հետ։ Իգդիրը ունի մօտ 40 տուն թարաքամայ ժողովուրդ, կեղտոտ, խարխուլ խրճիթներ եւ խեղճ ապրուստ. նրանց համար այս աղէտը կունենայ իր կործանիչ հետեւանքները, եթէ արտաքին օգնութիւն չը հասնի։ Աղա-Դավան քրդական օբա է մօտ 35 տուն ժողովրդով։ Թափառաշրջիկ, օտարների հաշւով ապրող մարդիկ են. այն՝ ինչ որ յատուկ է քրդական ցեղին։ Այս աղէտը նրանց համար մի առանձին նշանակութիւն չի ունենայ։

Երուանդ Համամչեան

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

Յունիսի 26-ին

Երէկ, յունիսի 25-ին, կայացաւ մեր գաւառի Խիզաբավրա հայ-կաթօլիկ գիւղի Նորաշէն եկեղեցու օծումը։ Ինչպէս լսում ենք, եկեղեցու շինութիւնը նստել է մօտ 12 հազար րուբլի, որից 9 հազարը հանգանակված է Կովկասի եւ Պօլսի հայ կաթօլիկնեկի մէջ, իսկ երեք հազարը դեռ պարտք է մնում։ Լսում ենք նաեւ, որ այդ հանգանակութեան մասին հաշիւ է տրված պատշաճաւոր հոգեւոր իշխանութեանը (Տիրասպոլի լատին եպիսկոպոսին, թէ հոգեւոր կառավարութեանը), բայց այդ տեսակ հաշւետուութիւնը դեռ բաւական չէ. շատ ցանկալի էր, որ հասարակութիւնից հաւաքված կոպէկների մասին հրապարակական հաշիւ տրվի լրագրութեան միջոցով հէնց իրան հասարակութեանը։

Մեզ համար միանգամայն անհասկանալի եւ զարմանալի է այն հանգամանքը, որ Նորաշէն եկեղեցու ճակատին գրված սովորական արձանագրութիւնը միայն լատիներէն ու վրացերէն է. հայերէն մի տառ անգամ չը կայ, չը նայած, որ այդ նոր եկեղեցում էլ ժամերգութիւնը պիտի լինի հայ լեզուով, ինչպէս հին եկեղեցումն էր։ Այդ բանը մեծ անախորժութիւն էր պատճառել նոյն իսկ հանգուցեալ պատրիարք Ազարեանի նման մարդուն։ Առ հասարակ այդ գիւղի հայ-կաթօլիկ քահանան, Վարձելով (կամ Վարձելաշվիլի, Վարձելեան, նայած հանգամանքին), որ մի եւ նոյն ժամանակ մեր գաւառի 11 հայ-կաթօլիկ գիւղերի գործակալ քահանան է (դեկան) եւ որ միշտ հպարտանում է, որ ինքը հանգուցեալ Ալէքսանդր վարդապետ Արարատեանի աշակերտն է, աշխատում է հասունեան տենդենցիաներ մտցնել մեր գաւառի հայ-կաթօլիկների մէջ. օրինակ՝ ինչպէս ասում են, նա փոխել է պատարագի ժամերգութեան մի տեղը. եկեղեցական-համայնական համավըճիռների եւ այլ պաշտօնական թղթերի մէջ «հայ-կաթօլիկ» խօսքերի տեղ՝ «հռոմէական» խօսքն է մտցնում, իսկ եկեղեցու օծման հանդիսին ներկայ գտնվելու համար տպագրված հրաւիրատոմսերի մէջ ասված էր—«Խիզաբավրայի կաթօլիկ եկեղեցի»՝ փոխանակ «հայ-կաթօլիկ» ասելու։ Հրաւիրված հայ-կաթօլիկ երիտասարդներից ոմանք՝ լաւ իմանալով, որ այդ, ինքն ըստ ինքեան, չնչին բանը դիտաւորութեամբ է արված՝ չէին ուզում հրաւէրին գնալ։ Վրացախօս եւ տգէտ խիզաբավրացի հայ-կաթօլիկը անվրդով կերպով ստորագրվում է այդպիսի համավճիռների տակ, բայց միւս գիւղերի հասկացող դասը պահանջում է, որ իրանց առանձին եկեղեցու պաշտօնական անունը գործադրվի պաշտօնական եւ այլ գործերում։—Բացի դրանից՝ Վարձելով քահանան իրանից կախված բոլոր հնարաւոր միջոցները եւ ազդեցութիւնը գործադրում է Տիրասպոլի Ցերեր եպիսկոպոսի առաջ, որ տեղացի գիւղական ուսուցիչներից եւ այլ հայ-ռուսական կրթութիւն ստացած հայ-կաթօլիկ երիտասարդներից քահանաներ չը ձեռնադրվեն մեր հայ-կաթօլիկ գիւղերի համար։

Չենք կարող մատնանիշ չանել եւ այն հանգամանքի վրա, որ եկեղեցու օծման հանդէսին հրաւիրված չէին մեր քահանաներից եւ գործակալներից եւ ոչ մէկը, չը նայած, որ հրաւիրված էին պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ որ նոյնանման դէպքերում հայ-լուսաւորչականները, գոնէ վերջերս, մեծարում են իրանց եղբայրակից հայ-կաթօլիկներին։ Օրինակ՝ վերջերս մի լուսաւորչական նորընծայ գիւղական քահանայ՝ իր առաջին պատարագի հանդէսին ներկայ գտնվելու համար՝ հրաւիրել էր եւ հայ-կաթօլիկ քահանաներին։ Մեր ժամանակում աններելի եւ միանգամայն պախարակելի է, որ մի եւ նոյն ազգի անդամների մէջ, զանազան ֆորմուլների միջոցով, խտրութիւն է դրվում եւ որոմ է ցանվում...

Սալլումեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մեզ հաղորդում են, որ ներկայումս յատուկ հետազօտութեան են ենթարկված Արդահանի գաւառի լեռնային արօտները։ Այդ արօտները պէտք է չափվեն եւ ենթարկվեն գնահատութեան համեմատ իրանց որակութեան։ Ուսումնասիրութեան արդիւնքը մանրամասն նկարագրութեան հետ կը ներկայացվի Թիֆլիս՝ երկրագործութեան մինիստրի կովկասեան լիազօրին։

—

Կառավարչական սենատը բացատրեց նորերս, որ ենթակայ չեն գաւառական տուրքերի (земскій сборъ) վանքապատկան եւ եկեղեցապատկան այն անշարժ կալքերը եւ արդիւնագործական բնաւորութիւն կրող հիմնարկութիւնները, որոնք եկամուտ չեն բերում վանքերին եւ եկեղեցիներին, այլ ծառայում են միմիայն նրանց կարիքների համար։

—

Երեւանից հաղորդում են «Кавказъ» լրագրին, որ այնտեղ նոր երկաթուղու շինութիւնը առաջ է գնում բաւական աջող կեր-

---

այնքան մեծ են, այնքան գեղեցիկ, որ զարմանք են յարուցանում, իսկ ցուլը ահաւոր է. նա զսպված է քթից անցկացրած հաստ պարանով։ Գոմերը մաքուր են, օդաշատ եւ լուսաւոր. յատակը չոր է միշտ, կենդանիների տակ փռված է կակուղ յարդ։ Պատերից կախկախված են այն ահագին զանգակները, որ հօտաղները աշնանը կախում են անասունների վզից դաշտ տանելիս եւ աղմուկով լցնում լեռներն ու ձորերը։ Ինչ որ հետաքրքրականն է, նոյն իսկ մի քանի անասուններ արածում են Ալպերի կանաչ լեռնալանջերի վրա, վազվզում են եւ ահագին աղմուկ հանում իրանց զանգակներով. Նրանց կողքին կանգնած է շվէյցարացի տաւարածը իր սիրուն գաւազանը ձեռքին եւ գեղջուկ մեղմութեամբ նայում է դէպի վար, ուր խմբված է հետաքրքիր բազմութիւնը։

Մի գոմի առաջ սեղաններ եւ աթոռներ են դրված, մի շվէյցարուհի այցելուներին բոլորովին թարմ կաթ է մատակարարում սովորական բաժակներով. կարծում եմ, որ այս ժամին շվէյցարական գիւղը միակ տեղն է, ուր կաթը կեղծված չէ, ուր վստահ կարելի է այդ անմեղ հեղուկը շրթունքի մօտեցնել։ Ալպերի այծեամներն էլ են այստեղ, նրանք վախեցած աչքերով նայում են ահագին բազմութեանը եւ չչկլած չը գիտեն, թէ ուր փախչեն. Ալպերը մօտ են, բայց ազատվելը հեշտ չէ։

Ահա նաեւ գիւղական եկեղեցին. դժուար է հաւատալ, թէ սա նոր է շինված այստեղ, այն աստիճան նա կրում է իր վրա տարիների կնիքը. կարելի է կարծել, թէ այս ամբողջ եկեղեցին տեղափոխել են Պարիզ եւ ոչ թէ նորը շինել։ Մաշված է յատակը, թխացած են փայտեայ սիւներն ու սեղանը, հին են կարի կղմինդրները։ Իսկ եւ իսկ գիւղական եկեղեցի։ Գիւղի միջից անցնում է մի սիրուն վտակ՝ հոսելով լեռնաշղթայի ստորոտից. ափերը մամռապատ են եւ քարքարոտ, տեղ-տեղ փայտեայ ցանկապատով բաժանված զառիվայր ճանապարհից։ Աւելի գրաւիչ են այս վտակի ափերին բուսած ուռիները. ահա մի հնաւուրց ուռենի, որ, կարծես, կէս դարուց աւել այստեղ է. հաստ ու ծռված բունը կիսով չափ չորացած է արդէն, ոստերը խեղճացել են, էլ փարթամ չեն եւ մելանխոլիկ ձեւով քաշ են ընկած վտակի վրա, օրօրվում են տարիներից յոգնած, ձանձրացած եղանակով։

Ահա եւ շվէյցարացու սիրոյ եւ հպարտութեան առարկան — Ալպեան մի լեռնաշղթայ, որ հազար ու մի ոլորներով շրջապատում է ամբողջ գիւղը։ Կատարները, դուրս ցցված ժայռերը, պատառուածքները, խոռոչները շինված են վերին աստիճանի բնական, իսկ փոքրիկ ձորակը, ամբողջապէս ծածկված կանաչով՝ աչքի իւլիւզիան դարձնում է կատարեալ։ Աւելի բարձր լեռնալանջերում ծերպերից, ժայռերի բացուածքից դուրս են ցցված լեռնաթփեր՝ վայրենի եւ գրաւիչ։ Մի լերան բարձրից դէպի վայր է գլորվում աղմկելով փրփըրուն ջրվէժը եւ փոշիանում է օդի մէջ. նրա վրա ձգված փայտէ հին կամուրջը դողդողում է ջրերի թափից, թրջված է ցայտումներից եւ, կարծես, մօտ է վայր ընկնելու։ Լերան ստորոտում ջրվէժի թափով պտտվում են փայտեայ անիւները փայտ սղոցելու գործարանում։

Քաղաքակրթված երկիրների առաջադիմութեան չափը որոշելու համար անօգուտ կը լինէր համեմատել քաղաքները, որովհետեւ սրանք աւելի կամ պակաս չափով որոշ նմանութիւններ ունեն։ Դժուար է ժողովուրդներին լաւ ճանաչել միայն նրանց քաղաքային կեանքով, իւրաքանչիւր երկրին յատուկ կուլտուրան նրա գիւղումն է, նրա ժողովրդի մէջ։ Իրաւունք ունի Շվէյցարիան, որ իր գիւղով է հանդէս եկել աշխարհի առաջ. երբ գիւղը քաղաքակրթված է, երբ այնտեղ իշխում են ճաշակ, կարգ, բարեկեցութիւն, որոշ աստիճանի մտաւոր կրթութիւն՝ քաղաքների մասին այլեւս խօսք լինել չէ կարող. մինչդեռ դրա հակառակ՝ միմիայն քաղաքային կեանքի զարգացումը, տների գեղեցկութիւնը, ճոխութիւնը դեռ բացարձակ նշան չեն մի երկրի անպայման առաջադիմութեան։

Շվէյցարական գիւղը քաղաքակրթված գիւղի մօդէլ է. բարքերի համեմատական մաքրութիւնը, կեանքի պարզութիւնը պահպանվում են այստեղ այն չափով, ինչ չափով հնարաւոր է այդ բարքերի սրբութեան թշնամի ժամանակակից քաղաքակրթութեան մէջ։ Ամբողջ ցուցահանդէսում շվէյցարական գիւղը գուցէ միակ բաժինն է իր տեսակների մէջ, ուր չը կայ ոչ մի զուարճութեան տեղ, ոչ մի գայթակղեցուցիչ attraction։ Այստեղ զուարճութիւնները գեղջկական են, դաշտային, բնական։ Ահա թէ ինչու շվէյցարական այս գրաւիչ գիւղը չէ կարողանում այնքան այցելուներ ունենալ, որքան, օրինակ, «Անդալուզիան» կամ «Պարիզեան փողոցը». զգայական, բիրտ հաճոյք, ահա թէ ինչն է գրաւում շատ անգամ ցուցահանդէսի այցելուներին։

Ա. Ահարոնեան

պով։ Ճանապարհի կէսից աւելի տարածութեան վրայ արդէն րէլսերը դարսված են։ Աշխատանքները փոքր ինչ դանդաղացան բանւորների պակասութեան եւ յաճախակի անձրեւների պատճառով։ Բանուորները գանգատվում են թունաւոր օձերի չատութիւնից ճանապարհի վրայ։ Մօտ օրերումս, ոչ հեռու Երեւանից, օձերի խայթելուց մեռան երկու յոյն բանուորներ։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Բօրչալուի գաւառի Լօռու գաւառամասի շրջանում երեւացել է տաւարի վրայ ժանտախտ, որով սկսել են վարակվել եւ մի քանի պանրագործարանների նախիրները։ Տեղական անասնաբոյժները ձեռք են առնում խիստ միջոցներ կղզիացնելու հիւանդութիւնը։

—

Փամպակի ձորում քարային մեծ փլուածքի պատճառով, որ թափվել է Ղարսի երկաթուղային գծի վրայ, ահա չորրորդ օրն է, որ ճանապարհորդների երթեւեկութիւնը կատարվում է մի գնացքից միւսը տեղափոխվելով։ Փլուածքն այնքան նշանաւոր է, այնքան մեծ ժայռեր են թափվել գծի վրայ, որ ճանապարհը կը մաքրվի ոչ առաջ, քան յուլիսի 17-ը։

—

Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութեան կողմից լոյս ընծայված վիճակագրական տեղեկութիւններից երեւում է, որ մինչեւ 1900 թւի յունվարի 1-ը արքունական երկաթուղային գծերի ցանցը աւալացել է 2,875 վերստով, այնպէս որ այժմ մինիստրութեան իշխանութեան տակ գտնվում է մի երկաթուղային ցանց, որի երկարութիւնը 30,208 վերստ է։

—

Կառավարչական սենատը, մի մասնաւոր գործ քննելիս, նորերս այն եզրակացութեանն եկաւ, որ այն անձինք, որոնք զբաղվում են պայրոս չինելով պատուէր տուողների նիւթերից, չեն կարող պատասխանատւութեան ենթարկվել ակցիզային կանոնադրութեան խախտման համար։

—

Գօրու գաւառի ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ գիւղից մեզ գրում են. «Անցեալներում Թիֆլիսի պ. Նահանգապետը այցելեց մեր գիւղը։ Ընդունելութիւնը շատ սիրալիր էր։ Գիւղի հաւատարմատարները մատուցին աղ եւ հաց եւ ապա երեք խնդիր։ Առաջին խնդրով հասարակութիւնը դիմում էր գիւղական հիւանդանոցի բացումը արագացնելու եւ խնդրում մի փոքր նպաստ գանձարանից հիւանդանոցի տարեկան բիւջէն լրացնելու։ Այդ առիթով պ. Նահանգապետը պատասխանեց, որ գիւղական հիւանդանոցների հարցը իր սրտին մօտիկ գործերից ամենակարեւորը համարելով՝ ամեն կերպ կաշխատի աջակցել եւ վերջը խորհուրդ տուեց շրջակայ գիւղերից մինն եւս միացնել՝ սահմանված բիւջէն ստանալու համար, քանի որ գանձարանը չէ կարող այդպիսի մի նպաստ տալ։ Երկրորդ խնդիրը կամուրջի մասին էր։ Մեր Թեձամ գետակը գարնանը յորդանալով մեծ վնասներ է պատճառում Ախալքալաքին եւ երբեմն նոյն իսկ երթեւեկութիւնը ընդհատում երկաթուղու Գրակալի կայարանի հետ։ Պ. Նահանգապետը այդ առիթով ասաց, որ ինքը այսօր անձամբ համոզվեց այդ բանում եւ տեսաւ գետակի պատճառած վնասները եւ խոստացաւ, որքան իրանից կախված կը լինի՝ օգնել կամուրջի կառուցման գործում։ Երրորդ խնդրով գիւղացիները յայտնում էին իրանց նեղ դրութիւնը. արօտատեղեր չունենալու պատճառով նրանք համարեա թէ ոչ մի տեսակ անասուն չեն կարողանում պահել. եւ խնդրում էին Ախալքալաքին մօտիկ Սաքրիս կոչված արքունական արօտատեղին տալ իրանց կապալով եւ կամ թէ չէ ծախել։ Նոյն արօտատեղի համար խընդիր ներկայացրեց Ախալքալաքին կից Երթածմինդա գիւղն էլ։ Պ. Նահանգապետը խոստացաւ քննիչ ուղարկել ստուգելու, թէ որ գիւղն աւելի կարիք ունի ու ըստ այնմ կարգադրել։ Ժողովրդի հետ սիրալիր զրոյց անելուց եւ վարչական նոր կարգադրութիւններ անելուց յետոյ՝ պ. Նահանգապետը այցելեց այստեղի վրաց եւ հայոց եկեղեցիները։ Վերջինիս հոյակապ շինութիւնը տեսնելով, ջերմագին շնորհակալութիւն յայտնեց կառուցող Ցովհաննէս աւագ քահանայ Տէր-Գալստեանցին»։

—

Ախալքալաքի գաւառի ՎԱՉԻԱՆ գիւղից գրում են մեզ յունիսի 30-ին հետեւեալը. «Հոթենտոտեան բաղլիճը այս տարի էլ մեծ վնասներ տուեց մեր արտերին։ Անցեալ տարի գարու արտերը, երեւի, չուտ հասնելու պատճառով՝ չէին վնասվել։ Այդ հիման վրայ այս տարի ցորեն չատ քիչ ցանեցինք, իսկ գարի՝ չատ. սակայն հիմա գարու արտերն էլ խիստ վնասվեցին, համարեա հատիկ չէ մնացել հասկերի մէջ։ Գարնան երկարատեւ անձրեւները եւ ներկայ երաշտը նոյնպէս շատ վնասեցին։ Եթէ դրա վրայ աւելացնենք եւ այն հանգամանքը, որ մեր գիւղի հողերի մի նշանաւոր մասը անցեալ տարի ընկաւ կալուածատէր Ղըրխքեսալօվի ձեռքը, այն ժամանակ պարզ կը լինի հացի առատութեամբ մի ժամանակ լաւ յայտնի Վաչիան գիւղի դրութիւնը։ Մեր գիւղի ներկայացուցիչները դիմեցին գաւառապետին եւ յայտնելով գիւղին հասած դժբաղդութեան մասին՝ խնդրեցին միջնորդել, ուր հարկն է, որ օգնութիւն հասցնվի։ Մեր գիւղի ամենամեծ հոգսը ջուր չունենալու հարցն էր. հիմա դրա վրայ աւելացաւ եւ հացի հարցը։ Ջրից եւ հացից զուրկ մեր գիւղը, յիրաւի, կարօտ է օգնութեան»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՉԻՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

—

Զինուորական բժիշկ Բէրէնշտէյն, որ երկար տարիներ ապրել է Չինաստանում, «Karlsbader Tagbl.» լրագրում բողոք է յայտնում Տեանձինի հիւպատոսների այն գարշելի նախագծի դէմ, որով նրանք առաջարկում էին պետութիւններին՝ սպառնալ Պեկինին սրբապղծելու կայսերական գերեզմանները։ Այդ տեսակ սպառնալիքը, ասում է նա, ապստամբութեան հուր կը վառէր ամբողջ Չինաստանում։ Նախահայրերի երկրպագութիւնը Չինաստանի ամբողջ քաղաքացիական — պետական կեանքի հիմնաքարը եւ ժողովրդի կրօնական զգացմունքների ու հաւատալիքների կենտրոնն է։ Այն անհամար տաճարները, որոնք նուիրված են Չինաստանում նախահայրերի յիշատակին, բոլոր տաճարներից աւելի յարգ ու պատիւ են վայելում։ Չինացին շատ ներողամիտ է կրօնական հարցերում եւ պատրաստ է միակերպ յարգել ու միակերպ արհամարհել բոլոր դաւանութիւնների աստուածներին. նա պատրաստ է ճանաչել եւ Քրիստոսին, որպէս «օտարերկրացիների Աստծուն եւ իմաստունին»։ Կրօնի եւ հաւատի բոլոր հարցերին նա վերաբերվում է անտարբերութեամբ, բայց ծնողների (Խաօ) պաշտամունքը նրա սրբազան գըրքերի անդրդուելի հիմունքն է։ Ծնողին նկարում են ծերունու կերպարանքով՝ յենված երեխայի վրայ։ Այսպիսով մի որ եւ է չինական կուլի կարող է առաջ բերել իր տոհմի անպիսի ճիւղագրութիւն, որին կը նախանձէին Եւրոպայի ամենահին արիստոկրատիական տոհմերը։ Երբ, ասում է Բէրէնշտէյն, ես յիշում եմ որդոց անկեղծ յարգանքի ապացոյցները դէպի իրանց ծնողները, որոնց անձամբ ներկայ եմ եղել իմ բազմամեայ բժշկական գործունէութեան ժամանակ Չինաստանում, ես մտածում եմ, թէ իրաւունք ունեմ նախազգուշացնելու.—Աստուած ազատէ. չը լինի թէ որ եւ է պետութիւն հետեւի Տեանձինի հիւպատոսների ցաւալի եւ վատ խորհրդին. զայրոյթի ալաղակը հրայանի չուրջը կը հաւաքէ Ասիայի ամբողջ արեւելքը։ Միջին եւ հարաւային Չինաստանը, այդ մեծ պետութեան արեւելքն ու արեւմուտքը, որպէս մի անձն, զէնք կը վերցնեն եւ կը կոտորեն բոլոր օտարազգի բարբարոսներին։

«New-York-Herald» առաջարկում է հետեւեալ հարցը. արդեօք, յիրաւի, այդքան ցանկալի է Եապօնիայի առաջնակարգ դերը Չինաստանի խռովութիւնները խաղաղացնելու գործում։ Ռուսաստանը մի պատուար է, ասում է լրագիրը, Եւրոպայի եւ դեղին ցեղի մէջ տեղում։ Այս դէպքում առաջ քաշել Եապօնիային եւ անխոհեմութիւն է եւ երկիւղալի. անխոհեմութիւն է նրա համար, որ հիմնված է բրիտանական քաղաքականութեան մասնաւոր շահերի պաշտպանութեան վրայ, որ ճգնում է ամեն կերպ արգելք դնել ռուսաց ձգտումների առաջ եւ երկիւղալի է նրա համար, որ Եապօնիայի տիրապետումը Չինաստանին աւելի զարհուրելի հետեւանքներ կունենայ, քան եւրօպական պատերազմը, այսինքն մօնգօլական արշաւանք դէպի Եւրոպա։ Եապօնիան, տիրելով Չինաստանին, կը լցնէ նրա երակների մէջ եռանդուն եւ առաջադէմ աշխարհակալների նոր արիւն։ Մտցնելով չինացիների մէջ եւրօպական կարգեր, զինուորելով նրանց եւրօպական զէնքով եւ ծանօթացնելով նրանց եւրօպական ռազմագիտութեան հետ, Եապօնիան կը տայ Չինաստանի ձեռքն այն ամենը, ինչ որ հարկաւոր է Եւրօպայի սահմաններից ներս խուժելու համար, իսկ այդ խուժումը կը կլանէ ամբողջ Եւրօպան։ Այս բոլոր արհաւիրքների առաջը կարելի է առնել, եթէ եւրօպական պետութիւնների գէթ մի մասը հրաժարվի առաջնակարգ դեր տալուց Եապօնիային չինական գործերում։

Չինաստանին քաջ ծանօթ պրոֆէսոր Գիրտ հետեւեալ նախագիծն է առաջարկում չինական ներկայ կրիզիսը լուծելու համար։ Պետութիւնները պէտք է համաձայնութիւն կայացնեն այն փոխարքաների եւ նահանգապետների հետ, որոնք չեն յարել կայսերական իշխանութիւնը յափշտակողներին։ Եթէ յիրաւի դեսպանները սպանված կամ գերի են առնված եւ չեն կարող կատարել իրանց պարտաւորութիւնները, անհրաժեշտ է, առանց ժամանակ կորցնելու, նշանակել նրանց տեղ ուրիշների, հրաւիրել Շանգհայում կամ որ եւ է այլ տեղում կօնգրէս, որին ներկայ լինէին փոխարքաներն եւ նահանգապետները, ուղարկել եւրօպական պետութիւնների կողմից առանձին լիազօրներ եւ այդ կօնգրէսում միասին քննադատել այն միջոցները, որոնց անհրաժեշտ է դիմել պալատական տապօրինի կուսակցութեան եւ ապստամբների դէմ կռուելու համար։ Չինական սատրապները, ակներեւ է, հիմա էլ ինքնաբերաբար սպասում են, որ պետութիւնները կօգնեն նրանց ընդդէմ Տուանի. եթէ ոչ՝ նրանք չէին գործի իրանց նահանգներում ապստամբների հակառակ. սակայն հարկաւոր է, որ հէնց այժմ համաձայնութիւնը գծագրվի ամենաճիշդ կերպով, որպէսզի ազգաբնակութեան մէջ սխալ ու թիւր լուրեր չը տարածվեն։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Սուրհանդակ» լրագիրը հաղորդում է. «Մուշի տեղապահ Բաբկէն ծ. վ. Նպաստի բաշխման գործին մէջ բաւական դժգոհութեան առիթներ ունեցած է տեղացիներու դէմ, ինչպէս կը գրէ պատրիարքարան, եւ կաւելցնէ, որ իր քով գտնված Էջմիածնէ եւ պատրիարքարանէ ղրկված նպաստի գումարները վարձերու մէջ գտնված որբանոցներու եւ շինութիւններու պիտի յատկացնէ։ Նպաստից յանձնաժողովը ընդունելով Բաբկէն վարդապետի դիտողութիւններուն օրինաւորութիւնը, որուշեր է գրել իրան, թէ հանրութեան կողմէ ի նպաստ կարօտելոց տրված գումարները պէտք է ուղղակի իրանց նպատակին յատկացնել, ուստի յարմար չըլլար, որ իրեն ղրկված նըպաստից գումարներ շինութիւններու գործածվին եւ թէ, փոխանակ նիւթական նպաստի, կրնայ ցորեն առնել եւ բաշխել, ինչպէս կընեն Վանայ հովիւը եւ Բաղէշի առաջնորդը»։

—Սուլթանը, ինչպէս հաղորդում է «С. Петерб. Вѣд.» լրագիրը, լիակատար բաւարարութիւն տուեց պատրիարք Օրմանեանին Սսի կաթողիկոսական ընտրութեան հարցում, որի պատճառով նա հրաժարական էր տուել։ Սուլթանի առաջին իրադէն, որով հրամայվում էր կայացնել յիշեալ ընտրութիւնը՝ առանց ի նըկատ առնելու Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքի նուիրապետական աւագութեան իրաւունքները Սսի կաթողիկոսի վրայ, այժմ կորցնում է իր ոյժը՝ շնորհիւ երկրորդ իրադէի, որ ընդունում է հայոց եկեղեցու սահմանադրական կարգերը Սսի կաթողիկոսի ընտրութեան վերաբերմամբ։ Բեհա-Էդդին-բէյ, որ ուղարկված էր Սիս Բ. Դրան կողմից, որպէս կառավարութեան ներկայացուցիչ նախկին ծրագրով կայանալիք ընտրութեան, հրաման ստացաւ անյապաղ յետ դառնալու։ Նրա փոխանակ կուղարկվի մի ուրիշ աստիճանաւոր, որ ներկայ կը լինի ընտրութեանը, միայն որպէս կենտրօնական վարչութեան պաշտօնական ներկայացուցիչ, ընտրութեանը հեղինակութիւն եւ օրինականութիւն տալու համար։

—«Berliner Tageblatt» հաղորդում է, թէ Իօկօհամայից ստացած հեռագրին նայելով՝ գերմանական դժբաղդ դեսպան Ֆօն-Կէտտէլեր ենթարկվեց խոշ որ զարհուրելի տանջանքների, առաջ քան թէ կը սպանվէր։ Ապստամբները արնաթաթախ քաշ տուին նրան դէպի այն հրապարակը, որ գտնվում է անգլիական դեսպանատան առաջ։ Այնտեղ նրան մինչեւ կոկորդը թաղեցին հողի մէջ, շիկացրած երկաթով փորեցին աչքերը եւ կտրեցին լեզուն։ Դժբաղդ դեսպանի տանջանքները տեւեցին մի քանի ժամ, մինչեւ որ մահը ազատեց նրան անպատմելի տանջանքներից։

—Ռումինիայում ընդհանուր ժողովրդագրութիւնը հետեւեալ արդիւնքը տուեց։ Այդ պետութեան ազգաբնակութիւնը բաղկացած է 5,912,520 հոգուց, որոնցից 5,408,743 հոգի յունադաւաններ են, 168,276 հոգի բողոքականներ եւ կաթօլիկներ, 269,015 հրէաներ, 43,740 մահմեդականներ, 6,598 հայեր, եւ 16,148 զանազան ազգութիւնների ու դաւանութիւնների պատկանող անձինք։ 1889 թւին Ռումինիայում կար ընդամենը 3,864,858 բնակիչ։ 2,047,622 հոգու աճումը 41 տարվայ ընթացքում, «Indépendance Roumaine» լրագրի կարծիքով, պէտք է համարել աւելի քան բաւարար։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

4 յուլիսի

ՊՐԵՏՕՐԻԱ։ Ցուլիսի 2-ին Ռօբերտս ուղարկեց մի զօրաբաժին հալածելու բօէրներին այն բլուրներից, որոնք գտնվում են քաղաքի հիւսիսային եւ հիւսիս-արեւմտեան կողմերում։

ԲՐԻՒՍԷԼ։ Շանգհայի բէլգիական ներկայացուցիչը հաղորդում է յուլիսի 3-ին երեկոյեան ուղարկված հեռագրով, որ Շանգհայի տաոյտայը չէ ստացել այն տեղեկութեան հաստատութիւնը, թէ օտարերկրացիները կոտորված են Պեկինում։

ԼՕՁ։ Ցրէյդներգի այրված գործարանը ապահովագրված էր Մօսկվայի ընկերութեան մէջ։ Վնասը 260,000 ր. է։

ԼՕՆԴՕՆ։ Համայնքների ժողով։ Բրօդրիկ յայտնում է, որ թէեւ կառավարութիւնը չէ ստացել ոչ մի դրական տեղեկութիւն Պեկինի սարսափելի կոտորածի մասին, բայց եւ այնպէս չէ կարելի մեծ յոյսեր ունենալ։ Բրօդրիկ հաղորդում է մի հեռագիր, որի մէջ ասված է, թէ Սէյմուր նորից տեղափոխվել է իր նաւը՝ թողնելով Տեանձինում ծովային բրիգադայից բաւականաչափ մարդկանց՝ թնդանօթային ծառայութեան համար։ Բրօդրիկ հետեւեալ թւերն է հաղորդում պետութիւնների զօրքի քանակութեան մասին Տակուում եւ Տեանձինում մինչեւ յունիսի 27-ը։ Ռուսաց զօրքը կազմված է 175 օֆիցերներից եւ 2,400 զինուորներից, ֆրանսիացիները—126 օֆիցերներից եւ 2,400 զինուորներից, գերմանացիները—36 օֆիցերներից եւ 2,400 զինուորներից, ամերիկայինները—10 օֆիցերներից եւ 1,300 զինուորներից։ Բացի դրանից կան փոքրաթիւ աւստրիական եւ իտալական զօրաբաժիններ. այնպէս որ՝ պետութիւնները ընդամէնը հաւաքել են 597 օֆիցեր եւ 2.,800 զինուոր։ Նշանաւոր քանակութեամբ օգնական զօրքեր այժմ կամ նաւերից ցամաք են հանվում կամ գտնվում են ճանապարհին, թէպէտ եւ զօրքերին ափ իջեցնելը, յարմարութիւնների բացակայութեան պատճառով Տակուում, սահմանափակ է։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Ծովապետ Ռեմէյ յուլիսի 3-ին հաղորդում է Չիֆուից, թէ այնտեղ ստացված տեղեկութիւններին նայելով, դաշնակից զօրքերը յունիսի 30-ի առաւօտեան յարձակումն գործեցին Տեանձինի չինական մասի վրայ։ Ռուսները գտնվում էին աջ թեւակողմում ամերիկական 9-րդ հետեւակ գնդի հետ միասին։ Ձախ թեւակողմում գտնվում էին ծովային զօրքերը։

ՇԱՆԳՀԱՑ։ Ցուլիսի 1-ին դաշնակից զօրքերը վերսկսեցին յարձակումը Տեանձինի վրայ։ Նրանց աջողվեց պատառուածք բանալ պարսպի մէջ եւ վերցնել բոլոր մարտկոցները։ Չինացիները կատարելապէս ջարդված են։ Դաշնակիցները գրաւեցին քաղաքի չինական մասն եւ ամրութիւնները։

Դանիական քարողիչների ընկերութիւնը յուլիսի 4-ին հեռագիր ստացաւ, թէ դանիական քարոզչական կայարանը քանդված է Ֆունդուկում, Լեաօդունի թերակղզում։ Քարոզիչներն ազատվել են եւ գտնվում են Չեմուլպօյում։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ Որպէս նշան դրութեան լրջութեան՝ մատնանիշ են անում այն հանգամանքի վրայ, որ չինական պաշտօնական աղբիւրից ստացված տեղեկութեան նայելով, «Մեծ բռունցք»-ները գնում են դէպի հարաւ։ Ասում են, թէ հինգ զօրագնդերի շարժման նպատակը Չինխաուպօ քաղաքն է, որ գտնվում է Մեծ ջրանցքի վրայ։ Ապա ասում են, թէ Կիուշուանում տեղի է ունեցել լուրջ կռիւ։ «Մեծ բռունցք»-ները շրջապատել են ամեն կողմից օտարազգիների գաղութը։ Ռուսները բարրիկադներ են շինել փողոցներում։ Ռուսաց բանկում ծառայողները վերցրել են իրանց հետ փողերն եւ արժէքաւոր թղթերն ու տարել Պօրտ-Արտուր։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ցուլիսի 4-ին, ցերեկվայ ժամը 3-ին, Նիկօլայեւսկի երկաթուղով ժամանեց պարսից Շահը իր շքախմբով։ Կայարանում նրան դիմաւորեցին Թագաւոր Կայսրը, Մեծ-Իշխաններն եւ Թագաւոր Կայսրի շքախումբը։ Երբ Շահը դուրս եկաւ վագօնից՝ Թագաւոր Կայսրը ողջունեց նրան։ Թարգմանի պաշտօն կատարում էր պարսից դեսպանը։ Թագաւոր Կայսրը ներկայացրեց Շահին Մեծ-Իշխաններին, որից յետոյ Շահը ներկայացրեց Թագաւոր Կայսրին մեծ-վեզիրին։ Ապա Թագաւոր Կայսրը Շահի հետ միասին անցան պա-

տառատ պանակաների առաջին երամբեան-ըի խումբը անեց պարական մարչ: Կայսրուհեց Շահը ուղեւորվեց Թագաւոր Կայսրի հետ միասին բաց կառքով դէպի Զմեռային պալատի Երմիտաժի բաժանմունքը, ուր Շահին դիմաւորեց Թագաւոր Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆեօդորովնան:

Խմբագիր ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱԶԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Ժամերը Պետերբուրգի ժամով)
ամառային մեկնումներ 58 բեռ

	№ 5 գնացքը:	№ 3 գնացքը:
Բաքուից դուրս է գալիս	ցեր. 4 ժ. 1 ր.	ցեր. 11 ժ. 29 ր.
Թիֆլիս է հասնում	առ. 8 » 53 »	երե. 5 » 34 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 9 » 32 »	երե. 6 » 34 »
Բաթում է հասնում	երե. 9 » 1 »	առ. 7 » 4 »

	№ 6 գնացքը:	№ 4 գնացքը:
Բաթումից դուրս է գալիս	առ. 7 ժ. 50 ր.	երե. 7 ժ. 59 ր.
Թիֆլիս է հասնում	երե. 7 » 15 »	առ. 8 » 42 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 7 » 18 »	» 10 » 05 »
Բաքու է հասնում	ցեր. 12 » 10 »	» 5 » 16 »

առագ գնացք

Թիֆլիսից դուրս է գալիս	ցեր. 11 ժ. 19 ր.
Բաթում է հասնում	երեկ. 9 » 41 »
Բաթումից դուրս է գալիս	ցեր. 11 » 18 »
Թիֆլիս է հասնում	առաւ. 9 » 30 »

—

Թիֆլիսից դէպի Կարս դուրս է գալիս	երեկ. 9 ժ. —
Ալէքսանդրոպոլ հասնում է	առ. 7 » 46 ր.
Կարս հասնում է	ցեր. 12 » 56 »
Կարսից դուրս է գալիս	ցեր. 3 » 29 »
Ալէքսանդրոպոլից դուրս է գալիս	երեկ. 8 » 35 »
Թիֆլիս հասնում է	առ. 7 » 15 »

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.
Կ. Մ. Չիկօվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Զ. Ի. Բաբանասեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.
Կ. Ի. Գզէլիեվ—12½—1½ ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հ.
Ա. Պ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Բ. Ա. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Օ. Տ. Առվանիտակի—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՃԱՀՊԱՐՈՆԵԱՆԸ
ամառս հիւանդներին ընդունում է Բորժոմում. Анастасіевская, дача Хитарова. 6—10

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտւութեամբ: Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. և 1 ր. 50 կ.:

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ
մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը: Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց
ՁՈՒԻ ԿԱԹԸ
երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արեւի պատճառած սեւութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն: Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում: Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բազում. Նաև Միքայէլեան կամուրջի վրա, Գապօվի և Արիստակովի դեղատներում: Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ փոստով: 90—100

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
Կիրակի, յուլիսի 9-ին, երեկոյեան 10 ժամին նշանակված է
երկրորդ ընդհանուր ժողով
կանոնադրութեան քննութ. համար:
(Ե. շ.) 1—2

ՏՐՎՈՒՄ ՈՒՄ Է
ԵՐԵՔ ՏՈՒՆ
մեծանաց կից, մասնաք երկու փողոցից: Տները գտնվում են 5-րդ քաղաքամասում, Բոլշայա-Կրիվայա (այժմ Շեյխովերիանովսկայա) №№ 12 փողոցի վրա և 14 մի կողմից, իսկ միւս կողմից Արիեքեանայա (Նախկին Մենշանովսկայա) փողոցի վրա № 21: Գնալու պայմանները 190 ամաժէն է: Տուն Գ. Բեքբրեովի 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
յայտնում է, որ նրա դիւանատան մէջ 1900 թ. յուլիսի 10-ին, ժամը 12-ին, նշանակված է աճուրդ կապալով տալու ջրմուղի խողովակներ մինչեւ ... փողոցի վրա, մօտաւորապես 2000 սաժէն երկարութեամբ 0, 25×0, 16 կարուածքով եւ 10,30 պաշ. սաժէն, 0, 35×0, 0, 25 կարւածքով: Աճուրդին մասնակցող ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանները քաղաքային վարչութեան շինարարական բաժնում բոլոր մի օրերը 9 ժամից մինչեւ 3-ը:
(Ե. ռ. շ.) 1—3

2100 ՌՈՒԲԼԻ
վճարելով, կարելի է առնել նոր տուն Բագրատիոնսկի փողոցում: Բանկի պարտքն է 4600 ր. ամսական եկամուտն է 60 ր.: Տեղեկանալ Յովսէփ Միքիմանեանի գրասենեակում, Սկվէրի դիմացը: Նոյնպէս կան ծախու բաւականին քանակութեամբ եւ ուրիշ տներ ու այգիներ: Ով որ ուզենայ, կարելի է եւ գրաւականով տներ վերցնել կամ փողեր տալ գրկադնօյով կանոնաւոր տոկոսով: 1—1

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
«Մ Ի Ջ Ն Ո Ր Դ»
(Посредникъ)
Դ. Ի. ԵՍԱԿԻՄՕՎԻՉԻ
Պուշկինեան պասաժ, Թամամշեվի քարավանսարայի հանդէպ:
Ծախվում են տներ, հողաբաժիններ՝ գործարաններ շինելու համար, քաղաքում եւ քաղաքից դուրս՝ գաւառներում: Ամարանոցներ, նաւթալին հողեր: Մանրամասնութիւնների համար դիմել գրասենեակ: № 2. 0—37

Կենտրոնական գրավաճառանոցում ծախվում են
ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆՑԻ
ԱՅՑ ԹՈՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ . . 60 կ.
ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ
ՄԵՔԱՆՈՒՄ . . . . 20 կ.

ЧИСТЫЙ КАКАО БЛООКЕРЪ
ԿԱԿԱՕ
Թասը նստում է միայն 4 կոպ.
Բուլլեհական պատրաստութիւն
Մաքուր եւ անխառ-պար փոշի
Առաջարկվում է առողջացողների և երեխաների համար:
ПИТАТЕЛЬНЫЙ НАПИТОКЪ
Միակ պահեստ դեղագործական ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ: 50—50

Թիֆլիսի կենտրոնական գրավաճառանոցում
ծախվում են հետեւեալ նոր գրքերը՝
1901 Ս. Էլծմեանի 16-րդ դարարութը, Թիֆլիս, 1900 թ. գ. 25 կ.
Ալթերոս Է., Հոգին եւ ուղեղը, Մոսկ. 1899 թ., գ. 15 կ.
Արծրունի Գ., թ., Ֆրանսիայի քաղաքում մէջի Հասաց, Թիֆլիս, 1900 թ. գ. 20 կ.
Ալիշան, Կամինեց—Տարեգիրք Հայոց Լեհաստանի եւ Ռումինիոյ, Վեննա. գ. 1 ր. 50 կ.
» Հին հաւատք կամ հեթանոսական կրօնք հայոց, Վեննա, գ. 1 ր. 50 կ.
» Հայ Վենեա կամ յարաբերութիւնք Հայոց եւ Վենետկաց, Վեննա, գ. 1 ր. 50 կ.
Աբեղեան Մ., Հայոց լեզուի ուղղագրութիւնը, Թիֆլ. գ. 50 կ.
Բժշկեան, Ատաթէ Եզովբաս, 5-րդ տպ. Վեննա. գ. 2 ր.
Խաչատուր Աբովեանի երկերը, հեղինակի պատկերով, Մոսկվա, գ. 1 ր.
Դիմել Тифлисъ, Въ Центральную Книжную Торговлю. (Ն. Տ.) 2—2

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԵ ԵՒ ԸՆԿ.
Կանոնաւոր եւ ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԵԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ
Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսել, ամենայն Տրապիզոն, Սամսոն եւ Պոլիս: Մեկնում է Բաթումից չորեքշաբթի, 5/18 յուլիսի ՄԻՐԱՄԻ շոգենաւը, ... ՊԱՐԻԶ: [illegible]
Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան [illegible]
Ամիսը մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի եւ Անտվերպենի մէջ, [illegible] նելով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար:
Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակալատներին՝
ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Կ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. Խօջափարուխօվի եւ Մոյսուրաձէի քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—եղբ. Վ. եւ Ի. Մուշթաֆեանների, Նաբէրէժնայա փողոց, տուն Կրասիլնիկօվի, № 27: ՆՈՎՈՐՈՍԻՅՍԿ—Վլադիկաւկազի երկաթուղու առեւտրական գործակալութիւն (Ե. Տ. շ.) 4—20

Յուլիսի 3-ից մինչեւ 12-ը
Յուլիսի 3-ին, 4-ին, 5-ին, 6-ին, 7-ին, 8-ին, 10-ին եւ 11-ին
Ընդունված սովորութեան համաձայն, տարին մի անգամ
Պ. Ս. Դ Օ Ր Օ Ժ Ն Օ Վ Ի
խանութում
Սոլոլակսկայա փողոց, տ. Գուրգենովի, տելեֆոն 583
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԷԺԱՆԱԳԻՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ
Անհագին զիջումով նախկին գներից, րուբլին 25%-ից մինչեւ 40%
Կը վաճառվեն ամեն տեսակ քաթանէ ապրանքներ
ՍԱՐԱՏՕՎԵԱՆ ՍԱՐՊԻՆԿԱ
Կրեպսյա, պիկէ, բատիստ, մետաքսէ չէ-սու-չա, պատրաստ փոխնորդ մարդկանց եւ կանանց, վերմակներ ամառային եւ տաք թաւիշէ գործեր եւ սփռոցներ, վարագոյրների տիւլ (մնացորդներ):
Վաճառման կարգը մինչեւ յուլիսի 12-ը հետեւեալն է. խանութը բաց կը լինի առաւօտեան ժամի 9-ից մինչեւ 2-ը, ժամի 2-ից փակ կը լինի մինչեւ 5-ը եւ բաց կը լինի ժամի 5-ից մինչեւ 8-ը:
Ծանօթութիւն. Մեծաքանակ վաճառման ժամանակ ապրանքը ծախվում է միմիայն կանխիկ դրամով: П. С. ДОРОЖНОВЪ. 2—4

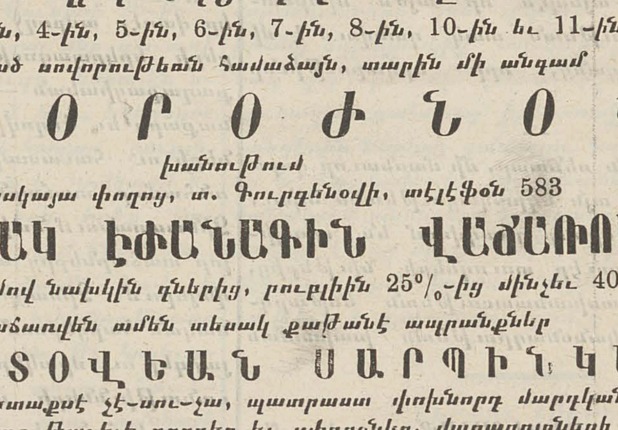

Լ. ԽԱՆ-ԱՂԵԱՆՑԻ
աւտօ էլեվատորը փէշեր-ցերեկ ԻՆՔՆ ԻՐԱՆ ջուր է բարձրացնում ցածր տեղերից վերեւ:
Դիմել՝ Л. Ханъ-Агову, Тифлисъ, Великокняжеская ул., 37.

Լ. ԽԱՆ-ԱՂԵԱՆՑԻ
Գիւղատնտեսական մեքենաներ 250 նկարով. վաճառականներ. ... 50 կոպէկ: 29—

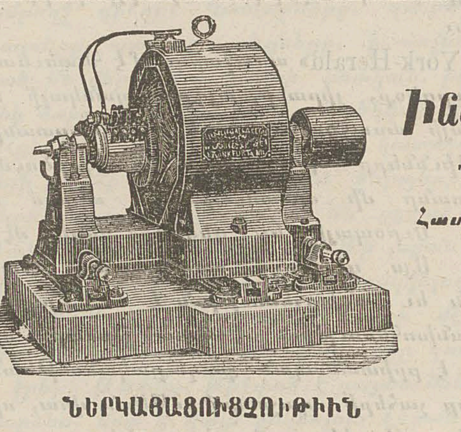

ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ-ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԲԻՒՐՕ
Ինժեներ Ն. Բ. Պասսեկի
Тифлисъ, Михайловская ул. № 116.
Հասցէն հեռագիրների համար. Тифлисъ—Пассеку.
ՏԵԼԵՖՕՆ № 642.

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆ
Ռուսաց և արտասահմանեան ֆիրմաների:

ԲԻՒՐՕՆ ՅԱՆՁՆ Է ԱՌՆՈՒՄ
կառուցանել
Ամեն տեսակ շինութիւններ, գործարաններ և գործատներ
ԳԱԶԱ-ՇՈԳԻԻ-ՋՐԱՆՑՔՆԵՐ
Ամեն տեսակ էլէկտրոտէխնիկական կառուցումներ և սարքեր, այսինքն հեռագիրների, տելէֆոնների, լուսաւորութեան, տրամվայների և ույժի հաղորդելը հեռաւորութեան վրա:

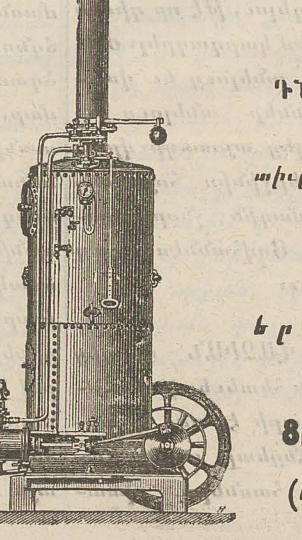

ԿԱՆԱԼԻԶԱՑԻԱ, ՎԵՆՏԻԼԱՑԻԱ և ՏԱՔԱՑՈՒՄԸ

ԴՆԵԼ, ԺՈՂՈՎԵԼ և ՍԱՐՔԵԼ
ամեն տեսակ
տուրբիններ, խողովակներ, մեքենաներ և ջրհաններ:

ԿԱՌՈՒՑԱՆԵԼ
երկաթէ կամուրջներ և տնակներ:

ՑԵՄԵՆՏԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ
(Ե. Հ. շ.)